

УДК: 008: 7.091

СЕМІОТИКА КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У КІНОВСЕСВІТІ «ПЕРШОГО МЕСНИКУ»

Зайченко Катерина

Культурні коди у фільмі «Капітан Америка (Перший Месник)» дозволяють розкрити особливості кіномови як у розкритті персонажа (принцип рівних можливостей) так і символіку, що пов'язана з героєм (щит, зірка як посилання на християнські та міфологічні «обереги»).

Ключові слова: культурні коди, семіотичні коди, візуалізація, комікс

Тема культурних кодів викликає увагу як політологів, так і культурологів, лінгвістів, мистецтвознавців. Разом з теоретичними аспектами питань, велику увагу дослідники приділяють питанню кодів сучасної культури, особливо якщо ми говоримо про фільми, у яких є мільйони фанатів по усьому всесвіту. У такій ситуації необхідно розуміти які ж культурні коди і смисли закладені в цих фільмах. Чому у деяких людей вони викликають натхнення, а у деяких - ненависть?

Це і є проблемою даного дослідження: на прикладі конкретного фільму з'ясувати, що лежить в основі фільмів, заснованих на коміксах, яку інформацію і посил вони несуть в маси.

Тему семіотичного аналізу кінофільмів розглядали такі відомі семіотики як Умберто Еко і Юрій Лотман, а також філософ Славој Жижек. Щит Стіва Роджерса, як символ, розглядався в публікації Стівена Андервуда «Успішні символи: Капітан Америка»

Але фільм «Перший Месник» Джо Джонстона досліджений порівняно недостатньо: він більш розглядався на рівні рецензій та оглядів: рецензія Ентоні Скотта, відгук Керін Лонгворт в браузері тижневика The Village Voice, відгук Роджера Еберта в браузері Chicago Sun-Times, відгук Кеннет Туран з Los Angeles Times, а також рецензія в журналі «Афіша» Анни Сотниковій і багато інших. Також існує безліч полемік на різних форумах на рахунок образу Капітана Америки і того, що цей образ символізує. Все вищевказане - не більше ніж відгуки, але ніяк не повноцінний семіотичний аналіз фільму.

Метою даного дослідження є на основі запропонованих варіантів розшифровки символіки провести семіотичний аналіз даного фільму і виявити який вплив чинять вкладені в фільм культурні коди.

Методологія дослідження - семіотичний аналіз, історичний та логічний методи.

Джон Фіске у своїй роботі «Телевізійна культура» пише: «Те, що сприймається за реальність в рамках певної культури, є продуктом кодів, вироблених цією культурою, тому «реальність» завжди закодована» [Фіске, 1999]

В перекладі з французької слово «code» означає сукупність знаків (символів) і система певних правил, за допомогою яких інформація може бути представлена (закодована) у вигляді набору з таких символів для передачі, обробки та зберігання (запам'ятовування). [Солонін, 2007]

Б. Кононенко визначає культурний код як ключ до розуміння даного типу культури (дописемний, письмовий, екранний періоди), з одного боку, і як сукупність знаків (символів), смислів (і їх комбінацій), які містяться в будь-якому предметі матеріальної і духовної діяльності людини, з іншого боку. Тому культурний код дозволяє зрозуміти перетворення значення на сенс. [Кононенко, 2003]

На відміну від багатьох дослідників, У. Еко, виключає можливість синонімічного використання понять «код» та «знакова система». Код - це «система, що встановлює: 1) репертуар протиставлені один одному символів; 2) правила їх поєднання; 3) окказіонально взаємодозначна відповідність кожного символу якогось одного означуваному»[Еко, 2016].

Код є системою метамови, з своїми досить складними правилами функціонування, які іноді нам буває досить важко вивчити. Визначна спроба розібратися у том, як функціонують коди, належить Ролану Барту, представнику французького структуралізму. Він класифікує «культурний код», на п'ять його видів: герменевтичний, проайретичний, символічний, конотативний і референціальний. Найбільш наближеним до потреб культури Р. Барт вважає референційний, що є «конкретною формою» «вже баченого, вже читаного, вже робленого, що конституює усіляке письмо», «асоціативне поле, сверткестову організацію значень, які нав'язують уявлення про певну структуру». [Барт, 1989]

Тобто «культурний код» для дослідників перш за все цікавий своїми коннотаціями - що побачить глядач за зазначеним символом? Що стоїть за образами, які ми бачимо? Чи побачать їх однаково в різних країнах? Клотер Рапай у своїй книзі «Культурний код» зазначає: «Сприйняття джипа в Америці не збігається з тим, що стоїть за ним у Франції або Німеччині, так як культури цих країн розвивалися по-різному (в Америці сильні спогади про відкриті просторах, а у Франції і Німеччині - про війну і окупації). Тому і код - значення, яке ми несвідомо приписуємо цьому автомобілю - в кожній країні свій». На думку Рапая, саме через різні культурні коди люди різних культур по-різному сприймають одну і ту ж інформацію[Рапай, 2015].

Вже згаданий нами Дж. Фіске визначає культурний код як систему знаків, що керуються «певними правилами, які поширені серед представників певної культури, і яка призначена для генерації та циркулювання смислів у цій культурі та для цієї культури»[Фіске, 1999].

Коли ми розглядаємо культурні коди фільму, а саме фільму, створеного за шалено популярними коміксами, необхідно визначити специфіку символів, які ми будемо розглядати.

Жанр відео та коміксів - це найбільш наближені до людей жанри, вони мають широкі охоплення і мова виразності направлена насамперед на те, щоб зробити ідеї загально доступними. Саме тут ми бачимо, як підмітила Кліменкова А., що «культурні коди є основою для ціннісних орієнтацій»[Кліменкова, 2013] - і ми бачимо як те, що було символом у коміксі є водночас артикуляцією культурного коду епохи та нації, а з іншого боку, ця артикуляція сприяє росту самосвідомості через ідентифікацію себе з персонажем.

Дослідники зазначили, що культурні коди несуть багато різних функцій, але

хотілося б додати, що не будь-які культурні коди, а саме візуалізовані. Говорячи про значення та призначення культурних кодів варто згадати монографію Ташенко А.Ю. в якій пишеться наступне: «Призначення кодів полягає у: впорядкуванні і категоризації уявлень щодо світу, моделюванні унікальності культур, задоволенні потреби людини у перманентному означуванні, відтворенні необхідного небіотичного масиву даних, фрагментації культури у посиленні порції збереження, врівноваженні підвищень адаптивності і збереження інваріантності функціонування і розвитку суспільств тощо». [Ташенко, 2011]

Візуалізація культурних кодів у мистецтві цікавила дослідників досить давно, але роботи з пошуку культурних кодів у кінематографі стали у тренді останні 50 років. Саме кіно дозволяє розкрити динамічну знакову систему, показати культурний код не як «застиглу форму», а як об'єкт реального життя, що може розкриватися і навіть змінюватися.

Наступна особливість культурних кодів у кіно - те, що вони не є вербальними. Вони не проговорюються словами, герої висловлюють їх через поведінку, та міміку, або «фізіономіку». З огляду на культурологічні підстави диференціації кодів, що утворюють мову предметних форм і просторових відносин екрану, варто вказати, що «мова» екрану не дублює «мову» інших просторових мистецтв, таких як архітектура, дизайн, прикладне мистецтво тощо. [Чміль, 2016] Використавши фізіогноміку, кінематограф зробив її своїм фундаментом, оскільки вона була відповідною його природі й сутності, яка відкривається завдяки неможливості перенести на нього «формалізуючі закони інших мов. Фізіогноміку обрав Б. Балаш для розмови про суть кіно. Кінематограф, на його думку, творить нову загальну граматику міміки і жестів, граматику людського тіла, яка, завдяки кінематографу, має можливість проявитися в культурі слова і у смислі». [Чміль, 2016].

Як перефразовує тезис Барта дослідники, у кіно культурні коди набирають «третього сенсу»: «Фільмічний або рівень третього сенсу — рівень значення, відкритого сенсу, який робить кіно незавершеною рефлексією для глядача» [Ширман, 2018]. Кіно дає культурний код як незавершений динамічний символ, а глядач вже повинен розгадати його.

Коли ми вивчаємо особливості кіно мови, варто зосередитись на тому, що кіно мова коміксових фільмів - це дуже своєрідне явище, яке спочатку викликало у Україні негативне ставлення (багато в чому це було обумовлено радянською пропагандою, що комікси - це тільки для дурних американських дітей, а розумні радянські діти комікси не читають)

Існують багато жанрів коміксу, але як зазначає Івасишин М. Р. «Комікс про супергероя є найпопулярнішим серед англомовних коміксів. Комікси репрезентують таких героїв, як Супермен, Бетмен, Спайдермен, Люди Х, які зображені в костюмах та масках, чії екстраординарні можливості спрямовані на захист людства» [Івасишин, 2019]. Головна причина - це використання всього того, що ми звикли бачити у кіно - візуалізація та динамічність: «Насичений подіями, пригодами, легендарними героями, комікс про супергероїв часто розглядається як сучасна форма міфології. З кожним періодом розвитку коміксу з'являються нові герої, з новими можливостями та новим виглядом, яких поєднує одна мета –

боротьба зі злом. Пітер Куган називав Супермена «першим персонажем, який повністю відповідає якостям супергероя» [Івасишин, 2019].

«Супергеройські комікси» ще більше загострили виразність візуальної мови коміксу - персонажі мають суперсилу та суперздібності, які роблять їх відмінними від звичайних персонажів. Перший розквіт культури коміксів був обумовлений психологічною підтримкою американців, які дуже хвилювались через участь Америки у другій світовій війні. Через побоювання простих людей у надто ризикованості американського втручання у війну, індустрія дає відповіді - на нашому боці супергерої, вони тьмяно є серед нас, вони допоможуть нам. Новим символом символів американського патріотизму стає Капітан Америка,

ДіПаоло в книзі «Війна, політика та супергерої: етика та пропаганда в коміксах і фільмах» починає свою роботу з того, що комікси впливають на американську громадську думку і політику США. Автор вважає, що жанр супергероя гарантує високу мораль: «Розповіді про супергероя існують як розповідь про хоробрість і дружбу, представляючи американські ідеали в самому кращому вигляді, намагаючись передати строгий моральний код дітям, які читають комікси, грають у відеоігри і дивляться фільми про супергероїв». [ДіПаоло, 2011]

Але роль підтримки за часів війни не вичерпує особливості коміксів. Персонажі коміксів – це герої в світі десакаралізованої культури. В них закладені ті культурні коди які раніше трансливались в культурі через образи міфічних та міфологічних персонажів, святих, героїв казок. Без цієї міфології не може жити масова культура. Людина не сприймає інформацію сама по собі, їй потрібна відповідна упаковка. Ми теж живемо в світі, який потребує героїв. Візуальний та вербальний аспекти переважають в нашому житті, вони простіше сприймається, тому коміксам та їх екранізаціям легше трансливати цих героїв.

Стівен Андервуд, у своїй публікації «Успішні символи: Капітан Америка», пише наступне: «У Marvel, чесноту найкраще ілюструє Стів Роджерс, Капітан Америка. Його символ як героя нагадує не тільки його достатні чесноти і почуття справедливості, а й приховані елементи його унікального характеру. Щит Капітана Америки здається стандартним і зрозумілим, але те, як щит використовується в битві, його враження на інших людей, і його історичний символізм більш нюансований. Це використання щита дуже схоже на його почуття справедливості: абсолютне. Щит завжди буде повертатися до нього, незважаючи на те, що фізика раніше могла використовувати для цього» [Underwood, 2011]

Цікавим є факт, що серед вітчизняної літератури відсутній розбір символіки даного фільму і такого персонажа як Капітан Америка. Більш того, в Україні, як і в Росії, фільм вийшов в прокат під назвою «Перший месник», в той час як його оригінальна назва «Captain America: The First Avenger».

Капітан Америка - один з найвідоміших персонажів в світі коміксів. Він був створений письменником Джо Саймоном і художником Джеком Кірбі і вперше з'явився в коміксах 1940-х, Timely Comics. Капітан Америка - це цілеспрямовано патріотичний персонаж. Його часто зображували борцям з гітлерівською коаліцією держав. Капітан Америка був найпопулярнішим персонажем в період Другої світової війни, проте коли війна закінчилася, популярність цього персонажа зменшилася. [bwahahacomics, 2020]

Хоча в коміксах звернення «Капітан Америка» застосовується до будь-якого, хто обраний урядом США носити костюм і щит, у фільмі Капітан Америка - це Стівен Роджерс. Стівен - молодий хлопець, з надзвичайним почуттям обов'язку і справедливості. Він хоче служити своїй країні і йти на фронт, але через поганий стан здоров'я його визнають непридатним до служби. Цікаво те, що батьки Стівена - Сара і Джосеф Роджерс - емігранти з Ірландії. «... обоє батьків Роджерса є іммігрантами в країні і фабричними робітниками: дві речі, які представляють собою Американську мрію ...» [State-usa, 2020]

А що ж таке «американська мрія»? Професор Ярослав Грицак визначає її як «віру в те, що будь-яка особа при достатньому ступені працьовитості, таланту і наполегливості може досягти вершків суспільства». У «Політичному словнику» Вільяма Сефайра відзначено, що: "американська мрія - це ідеал свободи або можливостей, який був визначений « атьками-засновниками»; духовна міць американської нації. Якщо система США - це скелет американської політики, то американська мрія - її душа". [State-usa, 2020] Крім іншого, одними зі складових американської мрії є сумлінна праця та самореалізація, соціальна відповідальність, підвищення ролі в суспільстві. Виходячи з цього ми можемо стверджувати, що не тільки батьки Стівена, але і він сам є символом американської мрії. Адже будучи хворобливим студентом, з безліччю відмов у прийнятті його на фронт, він, тим не менш, завдяки почуттю боргу і завзятості домагається своєї мети і стає героєм.

У Стівена ми також бачимо багато християнських якостей, що й не дивно, адже його мати - християнка. Капітан скромний, вірний своїм принципам і завжди готовий пожертвувати собою заради інших.

Варто також сказати кілька слів про зірку на щиті Капітана. Зірка - дуже багатогранний і древній символ, який використовується в багатьох релігіях. Це символ вічності, світла, високих прагнень, ідеалів. Найочевиднішим було б сказати, що зірка Капітана - просто патріотичний символ, відсилання до американського прапора. Це безумовно так. Але також можна припустити, що щит і зірка на ньому - відсилання до іудаїзму, так як творці персонажа Капітана - обидва єврейського походження. Також ім'я доктора, який винайшов сироватку суперсолдата - Авраам Ерзкін, що теж може служити доказом.

«Саймон і Кірбі використовували Капітана Америка, щоб завдати удару у відповідь і підвищити моральний дух Америки, з гордістю натякаючи на їх релігійну віру. Зброя капітана Америки було дивним - не кулемет, а щит. Щит - це відомий єврейський символ, Маген Давид, що означає «Щит Давида» (також відомий як «Зірка Давида».) Термін «щит» в єврейській молитві означає близькість і захист Бога. У сумній суеті долі костюм капітана Америки показав зірку в той же час, що європейські брати Саймона і Кірбі були змушені носити зірку зовсім іншого вигляду.» [Weinstein, 2006]

Можна подивитися на зірку і з іншого боку. П'ятикутна зірка, яку ми бачимо на щиті Капітана, - це пентакль, древній символ охорони і безпеки. Також, за часів Стародавнього Риму п'ятикутна зірка була у римлян символом бога війни - Марса. П'ятикутна зірка нагадує людину з витягнутими в сторони руками і розставленими ногами, на зразок малюнків Леонардо да Вінчі («Вітрувіанська людина») і Агріппи Неттесгеймській. [Симболариум, 2020]

У такому контексті Капітан Америка може розглядатися і як бог війни, і як ідеальна людина, і як всевітній захисник. А так як Капітан - це символ Америки, то можна також припустити, що США позиціонує себе як ідеальну державу, як найбільш військово-могутнє і впливове настільки, що може захиститися від будь-якої загрози.

Форма Капітана Америки, як і щит, виконані за мотивами американського прапора. Однак можна помітити, що на відміну від прапора, в якому синій і червоний кольори рівнозначні, в формі Капітана превалює синій. «Синій колір - найбільш часто розглядається як символ всього духовного в більшості міфологічних систем асоціюється з божеством. Це також первісна простота і нескінченний простір, який, будучи порожнім, може містити все. Це колір великих глибин, жіноча стихія вод / Як небесно-блакитний, він колір Великої Матері, Цариці Небес, і всіх богів або сил Неба, таких як Блакитний Дракон...» [Симболариум, 2019]

Тут має сенс говорити про відносини Стівена і його матері. У статті «Успішні символи: Капітан Америка» йдеться про те, що щит - найменш чоловіча зброя, так як тут немає фалічної символіки, як, наприклад, у меча або пістолета.

«У той час як фалічна зброя, як меч або спис, символізує силу і залякування - як нібито «чоловічі» риси - щит матиме жіночу символіку. Щит є природним антитеза до меча: щит блокує, де меч вдаряє; щит рятує життя, коли меч бере їх. Щит - мати батька меча. Завдяки використанню Роджерса материнського інструменту, ми можемо зробити припущення стосовно відносин між Роджерсом і його матір'ю. Шанувальники недавньої проблеми CAPTAIN AMERICA № 1 згадають п'яного і образливого батько Роджерса і мати Роджерса, яка була безтурботною і доброю. Вона захищає Роджерса від жорстокого поводження з боку його батька.» [Underwood, 2011]

Тобто і щит як зброя і переважання синього, а не червоного в формі Капітана говорять нам про доброту Стівена, яку він переймає від матері. У самому фільмі на питання Доктора Ерзкіна «Чи хочеш ти вбивати нацистів?», Стівен відповідає наступне: «Я не хочу нікого вбивати, я просто ненавиджу покидьків». Вбивство не є його самоціллю, він швидше за хоче миру і справедливості.

Ще одним символом можна вважати команду, яку збирає Капітан для знищення Гідри - Ревуча Команда. Склад відрізняється від коміксів, так як у фільмі команда складається з меншої кількості людей. Однак це нітрохи не применшує, а навіть збільшує її знаковість. В команду входять: Дум-Дум Дуган і Баки Барнс - американці, Гейб Джонс - перший американський персонаж афроамериканець, хоча в перших коміксах його шкіра була світлого кольору. Жак Дернір - француз, Монтгомері Фелсворт - англієць, Джим Моріта - солдат японсько-американського походження, що народився у Фресно, штат Каліфорнія. Як можна помітити, склад команди інтернаціональний і має представників трьох «великих рас»: європеїдної, монголоїдної та негроїдної. Тема інтернаціональності популярна в наші дні як ніколи. Також можна провести паралель між першим афроамериканцем в коміксах в особі Гейба Джонса, і першим афроамериканцем президентом Америки Бараком Обамою, який прийшов до влади в 2009 році (за 2 роки до виходу картини).

Джо Джонстон говорить про свій фільм «Перший месник» наступне: «Це історія не про Америку, а про те, як робити правильні речі. Тут інтернаціональний

акторський склад і інтернаціональна історія. Це історія про те, що робить великою і Америку, і весь інший світ». [Вікіпедія, 2019] Можливо, це цілком прийнятне пояснення. Але ж лідером всієї інтернаціональної команди все-таки є Капітан Америка.

Всі ці символи досить неоднозначні. З одного боку, такі якості як доброта, почуття обов'язку і справедливості можна назвати загальнолюдськими. Аві Арад, людина, що спродюсувала практично всі екранізації коміксів Marvel Comics сказав наступне: «Не дивлячись на свій псевдонім, Капітан Америка виступить за свободу для будь-якої нації і був створений в 1960-х для того, щоб боротися зі свавіллям. І ідея припинення тиранії важлива сьогодні так само, як і тоді, і, на жаль, це незмінно, тому що так влаштований світ».

З іншого боку, всі символи капітана об'єднуються під американським прапором. Адже не випадково, героя, створеного для пропаганди, повертають на культурну арену коміксів, а також їх екранізацій, саме в наш час, і навіть роблять його лідером всієї команди Месників в наступних фільмах Марвел.

Окреме питання полягає в тому, чому ж в таких країнах як Україна, Казахстан, Росія і Південна Корея фільм вийшов в прокат залишивши лише половину назви, виключивши з нього «Капітан Америка». The New York Times пояснило це політичними мотивами і, швидше за все, вони мають рацію, якщо говорити про державний рівень. Що стосується повсякденного життя, то в цих же країнах більш популярними будуть швидше Залізна людина або Людина Павук. І тут два варіанти чому так відбувається: 1) все-таки нам не дуже приємно говорити про такого ідеального персонажа в контексті чужої культури. 2) Можливо Капітан Америка аж надто ідеалізований. Багатьом людям більше до душі герої з однією-двома негативними рисами характеру (зарозумілість, наприклад), такий собі образ «поганого хлопця» з золотим серцем.

Як би там не було, але образ Капітана Америка точно не залишив нікого байдужим, навіть росіян, які у радянському стилі продовжують ненавидіти комікси як уособлення американської мрії. Ось наочний приклад: «26 липня 2011 року (за 2 дні до виходу фільму в російській прокат) в Москві з'явилися плакати, в яких фігурував тодішній президент РФ Дмитро Медведєв. На них він був зображений в образі Капітана Америки, а внизу був підпис: «Капітан Росія. Перший володар»». [Вікіпедія, 2019]

Висновки

1. В даній роботі ми розглянули поняття «культурний код» та визначили, що

2. Ми з'ясували, що реальність завжди закодована. Те, що в рамках певної культури вважається «реальністю» є продуктом «кодів», що створила дана культура.

3. Особливості культурних кодів у кінематографі обумовлені його динамічністю і невербальністю - герої кінематографа не розкривають культурні коди словами, вони проявляють це через вчинки, міміку, одяг, атрибути костюмів.

3. Комікси можна назвати сучасною міфотворчою системою. В героях коміксів закладені ті культурні коди, які раніше трансливались в культурі через образи міфічних та міфологічних персонажів, святих, героїв казок.

4. Головна особливість культурного коду коміксу та фільму «Капітан Америки» - це послідовне розкриття того, що є особливістю світосприйняття у Америці: герой - це не обов'язково людина, що була народжена сильнішою за інших. Це звичайний хлопець - selfmade, як люблять говорити американці. Його супер-якості є набути важкою працею та послідовними етичними вчинками (дуже показовим є момент, коли вирішається, хто саме отримає супер-здібності - немов би повинна розірватися гармата, і найбільш імовірний претендент - сильний хлопець з великими м'язами втікає, а кволий Стів Роджерс намагається врятувати інших, закриваючи гармати собою). Таким чином, культурний код «Капітана Америки» - це насамперед ідея, що будь-яка людина може стати Капітаном, незважаючи на вроджені фізичні особливості.

5. На прикладі робіт про Капітана Америку ми з'ясували, що за допомогою певної, не завжди очевидної, символіки, у коміксах та фільмах транслиуються політичний та релігійний підтексти. До першого, крім найочевиднішого – назви самого персонажа та кольорів його костюму -, можна віднести інтернаціональний склад команди (як приклад теми рівноправ'я) та реалізацію в образі Стівена Роджерса американської мрії. До останнього – з одного боку християнські якості Капітана, з іншого – можливе відсилання в деяких деталях образу до іудаїзму.

Список літератури:

1. Американська мрія. URL <https://state-usa.ru/system/253-amerikanskaya-mechta> (Дата звернення 05.12.2020)
2. Барг Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика М.: Прогресс, 1989. 616 с
3. Еко У. Про членування Кінематографічного Коду URL <http://www.kinovoid.com/2016/03/umberto-eko-kinematograficheskij-kod.html>(Дата звернення 05.12.2020)
4. Зірка п'ятикінечна. *Енциклопедія знаків і символів*. URL http://www.symbolarium.ru/index.php/%D0%97%D0%B2%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%8F
5. Івасишин М. Р. Мультиmodalність англомовного коміксу: лінгвальний і екстралінгвальний виміри. Автореферат, 2019. URL http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1891490 (Дата звернення 05.12.2020)
6. Капітан Америка - персонаж Marvel Comics. URL: <https://bwahahacomics.ru/kapitan-amerika-personazh-marvel-comics/>(Дата звернення 05.12.2020)
7. Кліменкова А. Культурні коди як чинники формування ціннісних орієнтацій у сфері споживання. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 2013// URL: <http://apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/view/396>(Дата звернення 05.12.2020)
8. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии. М.: Вече, 2003. 512 с.

9. *Ranay K.* Культурный код: Как мы живем, что покупаем и почему/ М.: Альпина Паблишер, 2015. 168 с.
10. Синій колір. *Енциклопедія знаків і символів.* URL: http://www.symbolarium.ru/index.php/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%86%D0%B2%D0%B5%D1%82 (Дата звернення 05.12.2020)
11. Солонін Ю.Н., Каган М.С. Культурологія: М.: Вища освіта, 2007, 140 с.
12. Перший месник. *Вікіпедія.* URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C (Дата звернення 05.12.2020)
13. Ташченко А.Ю. Культурні коди (Частина 1). Аудіальна та візуальна репрезентація соціальних статусів. К.: ДУІКТ, 2011. 270 с.
14. Чміль Г. Візуалізація мови та семіотика екрану // Теорія та історія культури. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD5_Chmil.pdf (Дата звернення 05.12.2020)
15. Ширман Р., Котляр С., Супрун-Живодрова А. Семіотична концепція в кінематографі *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts I S S U E 2* (2018) Series in Audiovisual Art and Production
16. *Якобсон Р.* Избранные работы. Москва: Прогресс., 1985, 460 с.
17. DiPaolo M. War, politics, and superheroes: ethics and propaganda in comics and film. Jefferson, 2011
18. *Fiske J.* Television culture / Fiske J. – London : Routledge, 1999. – 356 p.
19. Underwood S. Successful symbols: Captain America. URL: <https://comicsverse.com/successful-symbols-captain-america/> (Дата звернення 05.12.2020)
20. Weinstein S. Up, Up and Oy Vey: How Jewish History, Culture and Values Shaped the Comic Book Superhero. Leviathan Press. 2006 - 150 стр.

Zaichenko Kateryna

SEMIOTICS OF CULTURAL CODES IN THE FILM UNIVERSE OF "THE FIRST AVENGER"

The main feature of the cultural code of the «Captain America» is the principle «ability for everyone»: the hero is a person who was born stronger than others. This is a simple guy - selfmade, as Americans like to say. His super-qualities are acquired through hard work and consistent ethical actions (it is very telling when deciding who will get super-abilities - as if a gun should explode, and the most likely contender - a strong guy with big muscles runs away, and weak Steve Rogers tries to save others by closing the guns with himself). Thus, the cultural code of "Captain America" is first and foremost the idea that anyone can become a Captain, despite their innate physical characteristics.

On the example of works about Captain America, we found that with the help of certain, not always obvious, symbolism, political and religious subtexts are broadcast in comics and films. The first, apart from the most obvious - the name of the character and the colors of his costume - include the international composition of the team (as an

example of the theme of equality) and the realization of the American dream in the image of Stephen Rogers. To the latter - on the one hand the Christian qualities of the Captain, on the other - it is possible to refer in some details of the image to Judaism.

References

1. American dream. 2020. <https://state-usa.ru/system/253-amerikanskaya-mechta> (Accessed 05.12.2020)
2. Bart R. 1989. *Selected works: Semiotics: Poetics.* М.: Progress, 616 p.
3. Eco U. 2016. *On the division of the Cinematographic Code* <http://www.kinovoid.com/2016/03/umberto-eko-kinematograficheskiy-kod.html>
4. A five-pointed star. *Encyclopedia of signs and symbols.* http://www.symbolarium.ru/index.php/%D0%97%D0%B2%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%8F
5. Ivasyshyn M 2019 *Multimodality of English comics: lingual and extralingual dimensions.* Abstract, 2019. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1891490
6. Captain America - a character of Marvel Comics. 2020. <https://bwahahacomics.ru/kapitan-amerika-personazh-marvel-comics>
7. Klimenkova A. 2013. «Cultural codes as factors in the formation of value orientations in the field of consumption». *Actual problems of sociology, psychology, pedagogy,* // URL: <http://apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/view/396>
8. Kononenko B., 2003, *Large explanatory dictionary of culturology.* М.: Veche, 512 s.
8. Rapay K., 2015, *Cultural code: How we live, what we buy and why.* М.: Alpina Publisher, 168 p.
9. «Blue color». *Encyclopedia of signs and symbols.* http://www.symbolarium.ru/index.php/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%86%D0%B2%D0%B5%D1%82 (Date of application 05.12.2020)
10. Solonin Y, Kagan M, 2007. *Culturology:* М.: Higher Education, 140 p.
11. «The first avenger» *Wikipedia.* URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C
12. Tashchenko A., 2011. *Cultural codes* (Part 1). Audio and visual representation of social statuses. К.: ДУІКТ, 270 p.
13. Chmil G., 2016. «Visualization of language and screen semiotics» *THEORY AND HISTORY OF CULTURE.* https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD5_Chmil.pdf
14. Shirman R., Kotlyar S., Suprun-Zhivodrova A. 2018, Semiotic concept in cinema *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts I S S U E 2* Series in Audiovisual Art and Production
15. Jacobson R. 1985, *Selected works.* Moscow: Progress., 460 p.

16. DiPaolo M. 2011, War, politics, and superheroes: ethics and propaganda in comics and film. Jefferson.
  17. Fiske J. 1999, *Television culture* / Fiske J. – London : Routledge, 356 p.
  18. Underwood S. 2020, *Successful symbols: Captain America*. <https://comicsverse.com/successful-symbols-captain-america/>
  19. Weinstein S.2006, *Up, Up and Oy Vey: How Jewish History, Culture and Values Shaped the Comic Book Superhero*. Leviathan Press. 150 стр.

Стаття надішла до редакції 08.11.2020